

Innhold

Velkommen til studiet	13
Oppbygning	15
Sammenheng og helhet	16
Pedagogisk struktur	17
Lykke til med et spennende kurs	19

DEL I   MATEMATIKK – SKOLEFAG OG KULTURARV ..   21

Kapittel 1	Tall	25
1.1	Hva er tall?	25
1.2	Et historisk blikk på tallsystemets utvikling	29
1.2.1	Additive tallsystemer	32
1.2.2	Siffersystemer	34
1.2.3	Multiplikative systemer	35
1.2.4	Posisjonssystemet	37
1.2.5	Titallsystemet og andre baser	39
1.2.6	Posisjonssystemer med andre baser	43
1.3	Ulike aspekter ved tall	51
1.3.1	Kardinaltall og ordinaltall	52
1.3.2	Tall som måltall	56
1.3.3	Tall som identifikasjon	57
1.3.4	Tall som mønstre	58
1.4	Regneartene	61
1.4.1	Addisjon	62
1.4.2	Subtraksjon	75
1.4.3	Multiplikasjon	81
1.4.4	Divisjon	101
1.4.5	Hoderegning	112
1.5	Brøk	117
1.5.1	Historisk tilbakeblikk på brøkbegrepet	119
1.5.2	Hva er brøk?	120
1.5.3	Likeverdige brøker og addisjon	126
1.5.4	Likeverdige brøker og sammenligning	133

1.5.5	Multiplikasjon av brøk	138
1.5.6	Divisjon med brøk	142
1.6	Desimaltall og prosent	148
1.6.1	Prosent	154
1.6.2	Overgang mellom desimaltall og brøk	155
1.7	Utvidelser av tallområdet	160

Kapittel 2	Algebra	167
2.1	Hva er algebra?	167
2.2	Begynneropplæring i algebra	174
2.2.1	Visuelle tallmønstre	178
2.2.2	Geometri	185
2.2.3	Ikke-visuelle tilnærminger	188
2.2.4	Konvensjoner i matematikken	191
2.2.5	Prealgebra og tidlig algebra	193
2.2.6	Misforståelser og misoppfatninger i algebralæring	195
2.2.7	Regneark i algebralæring	197
2.3	Ligninger, uttrykk og likhetstegnet	199
2.3.1	Problemløsning og ligninger	212
2.4	Regning med parenteser	217
2.5	Negative tall	223
2.6	Lineære ligningssystemer	230
2.6.1	Grafisk metode	233
2.6.2	Innsettingsmetoden	239
2.6.3	Addisjonsmetoden	240
2.7	Lineære ulikheter	244
2.8	Andregradsligninger	248
2.9	Figurtall og tallfølger	262
2.10	Potensregning	272
2.10.1	Negative eksponenter	283
2.10.2	Standardform for tall	286
2.11	Regning med algebraiske uttrykk	290
2.12	Primtall og delelighet	299
2.12.1	Grunnleggende delelighet	301
2.12.2	Delelighetsregler	306
2.12.3	Faktorisering	311

Kapittel 3	Funksjoner	323
3.1	Koordinatsystemer	323
3.2	Samvariasjon og grafiske fremstillinger	329
3.3	GeoGebra	332
3.4	Proporsjonalitet	335

3.5	Omvendt proporsjonalitet	342
3.6	Rette linjer	347
3.7	Funksjonsbegrepet	364
3.7.1	Tolkning av grafer	378
3.8	Andregradsfunksjoner	382
3.9	Polynomfunksjoner av grad tre og høyere	396
3.10	Eksponentialfunksjoner	402
3.10.1	Utvidelse av potensbegrepet	404
3.10.2	Eksponentialfunksjonen for ulike grunntall	407
3.10.3	Eulers tall	409
Kapittel 4	Geometri og måling	413
4.1	Kort om geometriens historie	414
4.2	Plane geometriske figurer	416
4.2.1	Punkter og linjer	416
4.2.2	Vinkler	419
4.2.3	Kurver, sirkler og områder	422
4.2.4	Mangekanter	427
4.3	Tredimensjonale geometriske figurer	436
4.3.1	Polyedre	438
4.4	Van Hiele-modellen	446
4.4.1	Nivå 1 - Visualisering	446
4.4.2	Nivå 2 - Analyse	448
4.4.3	Nivå 3 - Abstraksjon og uformell deduksjon	450
4.4.4	Nivå 4 - Deduksjon	451
4.4.5	Mer om van Hiele-modellen	451
4.4.6	Van Hiele-modellen, elever og lærere i norsk skole	452
4.5	Måling	453
4.5.1	Måleenheter	454
4.5.2	Hva er måling?	455
4.5.3	Måling i skolen	456
4.5.4	Måling av lengde	457
4.5.5	Måling av areal	464
4.5.6	Måling av volum	468
4.5.7	Måling av tid	472
4.5.8	Måleusikkerhet	472
4.5.9	Avrundning og usikkerhet	474
4.6	Areal og omkrets	479
4.6.1	Areal av viktige plane figurer	479
4.6.2	Omkrets av mangekanter og andre figurer	481
4.6.3	Areal og omkrets av en sirkel	482

4.7	Volum og overflate	486
4.7.1	Overflateareal til polyeder, sylinder og kjegle	487
4.7.2	Volum til polyeder, sylinder og kjegle	491
4.7.3	Overflate og volum av kule	495
4.8	Konstruksjon	496
4.9	Kongruensavbildninger	517
4.9.1	Vektorer	519
4.9.2	De fire typer av kongruensavbildninger	521
4.10	Symmetri	539
4.11	Kongruenssetningene	545
4.12	Formlikhet	551
4.13	Pytagoras' setning	564
4.14	Sentralvinkel og periferivinkel	570
4.14.1	Thales' setning	570
4.14.2	Konstruksjon av tangenter til sirkelen gjennom et punkt	575
4.15	Utforskning av geometriske sammenhenger i GeoGebra	577
4.16	Papirbretting	582
4.16.1	Litt om origamiens historie	583
4.16.2	Origami i skolen	586
4.16.3	Regulære mangekanter ved hjelp av origami	589
4.16.4	Geometriske figurer og symmetrier ved hjelp av origami	592
4.16.5	Origami og halvering	594
4.16.6	Origami og volum	597
4.17	Perspektivtegning	600
4.18	Trigonometri	604
4.19	Koordinatsystemer	623
4.19.1	Linjer i planet	624
4.19.2	Avstand til et punkt	626
4.19.3	Ligningen for en sirkel med sentrum i origo	627
4.19.4	Definisjon av cosinus og sinus for butte vinkler	629
4.19.5	Vektorer i koordinatsystem	632
4.19.6	Transformasjoner i koordinatsystem	636
Kapittel 5	Bevis og argumentasjon	643
5.1	Hensikten med og sikkerheten til bevis	644
5.2	Hva er matematisk argumentasjon?	645
5.3	Bevis av generelle påstander	648
5.4	Intuitive bevis	652
5.5	Visuelle bevis	655
5.6	Algebraiske og formelle bevis	658
5.7	Generiske bevis	660
5.8	Implikasjoner	662

5.9	Bevis av at noe er umulig	667
5.10	Bevisdidaktikk	669
5.11	Bevis i geometri	671
5.11.1	Grunnleggende geometriske bevis	672
5.11.2	Aksiomer	675
5.11.3	Deduktive geometriske bevis	678
Kapittel 6	Beskrivende statistikk	687
6.1	Tabeller og diagrammer	689
6.1.1	Diagrammer i regneark	696
6.2	Sentralmål	703
6.2.1	Middelverdi	703
6.2.2	Typetall	705
6.2.3	Median	706
6.3	Spredningsmål	712
6.3.1	Variasjonsbredde	712
6.3.2	Kvartilbredde	713
6.3.3	Normalfordeling og standardavvik	719
6.3.4	Misbruk av statistikk	724
Kapittel 7	Sannsynlighet	727
7.1	Sannsynlighetsbegrepet	728
7.1.1	Teoretisk og empirisk sannsynlighet	729
7.1.2	Subjektiv sannsynlighet	733
7.1.3	Tilfeldige forsøk	734
7.1.4	Empirisk sannsynlighet og store talls lov	738
7.1.5	Utfall med forskjellig sannsynlighet	742
7.2	Sannsynlighetsmodeller	747
7.2.1	Realistiske og urealistiske sannsynlighetsmodeller	758
7.2.2	Simulering av tilfeldige forsøk	761
7.3	Erfaring, språk og læring	762
7.4	Sammensatte forsøk	766
7.4.1	Multiplikasjonssetningen for sammensatte forsøk	773
7.4.2	Komplement og komplementære hendelser	783
7.5	Sannsynlighetsregningens historie	788
7.6	Mengder og sannsynlighet	790
7.7	Betinget sannsynlighet	798
7.8	Kombinatorikk	814
7.8.1	Rekkefølger	816
7.8.2	Ordnete utvalg med tilbakelegging	822
7.8.3	Ordnete utvalg uten tilbakelegging	825
7.8.4	Uordnete utvalg uten tilbakelegging	828

7.9	Binomisk sannsynlighetsfordeling	834
7.10	Hypergeometrisk sannsynlighetsfordeling	839
	Litteratur	843

DEL II   **ELEVEN – SKAPENDE SOSIALT INDIVID I MØTE MED SAMFUNN OG KULTUR** .....

849

Kapittel 1	Læring og læringsteorier	851
1.1	Innledning – Et brev til leseren	851
1.2	Noen viktige spørsmål til deg som lærer	855
1.3	Læreren – og lærerens pedagogiske plattform	858
1.3.1	Generell pedagogisk plattform	860
1.3.2	Matematikkdidaktikk som del av den pedagogiske plattformen	865
1.3.3	Fagsynet i Kunnskapsløftet (LK06)	866
1.4	Læring og teorier om læring	871
1.4.1	Definisjoner av begrepet læring	872
1.4.2	Om læringsteorier	875
1.4.3	Behaviorisme – læring som overføring (flaskepåfylling)	876
1.4.4	Kognitivismen – læring som tilegnelse	884
1.4.5	Sosikulturelt perspektiv – læring som deltakelse	898
1.4.6	Oppsummering om læringsteorier	920
1.5	Den lærende	921
1.5.1	Forutsetninger for læring – Fornuft og følelser	923
1.5.2	Barn lærer på forskjellige måter	925
1.5.3	Oppsummering og avslutning	929

Kapittel 2	Dagens grunnskole	931
2.1	Læreplanhistorie	932
2.2	Gjeldende læreplan og rammeverk	933
2.2.1	Generell del	934
2.2.2	Prinsipper for opplæringen	938
2.2.3	Grunnleggende ferdigheter	940
2.2.4	Matematisk kompetanse	944
2.2.5	Læreplanen i matematikk	959
2.2.6	Å kunne regne i andre fag	976
2.3	Matematikklærers kompetanse	992
2.3.1	Matematikkfaglig kompetanse	992
2.3.2	Øvrig matematikklærerkompetanse	993

Kapittel 3	Didaktiske verktøy	1001
3.1	Kognitive kart	1002
3.2	Diagnostisk undervisning	1010
3.2.1	Misoppfatninger	1011
3.2.2	Diagnostiske oppgaver	1014
3.2.3	Oppfølging av diagnostiske oppgaver	1016
3.3	Tilpasset opplæring	1021
3.3.1	Elever som sliter med matematikken	1023
3.3.2	Elever som lykkes med matematikk	1025
3.4	Undersøkelandskap	1029
3.4.1	Skovsmoses oppgavetyper	1031
3.4.2	Didaktiske refleksjoner	1035
3.5	Matematisk problemløsning	1037
3.6	Digitale verktøy	1042
3.6.1	GeoGebra	1042
3.6.2	Regneark	1047
3.6.3	Å skrive formler i tekstbehandling	1050
3.6.4	Nettressurser for matematikkundervisning	1051
3.7	Læringsarenaer	1053
3.7.1	Valg av læringsarena	1055
3.7.2	Stasjonsundervisning	1055
3.7.3	Selvstendig arbeid	1056
Kapittel 4	Språk, representasjon og kommunikasjon	1059
4.1	Semiotikk	1059
4.2	Læring av tegn og begreper	1067
4.3	Representasjoner	1074
4.4	Visualisering og konkretisering	1077
4.5	Didaktiske refleksjoner om bruk av IKT	1085
4.6	Det flerkulturelle aspektet	1088
4.6.1	Flerkulturelle elever	1088
4.6.2	Telling og tallord	1091
4.6.3	Ord og symboler for brøk	1094
4.6.4	Tid	1096
4.6.5	Hvor mye eller hvor mange?	1098
4.6.6	Leseretning	1099
	Litteratur	1103
	Presentasjon av redaktører og bidragsyttere	1109
	Bidelleste	1110
	Stikkord	1111